

Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS

Dokumentplassering:

1.3.10.2-40

Godkjent dato:

21.03.2021

Revideres innen:

21.03.2024

Sist endret:

22.12.2021

Versjon:

2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

ENDRINGER FRA FORRIGE VERSJON: []

Dokumentansvarlig: Ivana Novoselac

Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF

Fagfellevurdert av: Annika Brandal

Godkjent KDS SSHF: 23.06.2021

Gjelder fra: 21.03.2021

Revideres innen dato: 21.03.2024

FUNKSJONSOMRÅDER (FO)

1.	Kommunikasjon/sanser	5.	Eliminasjon	9.	Seksualitet/reproduksjon
2.	Kunnskap/utvikling/psykisk	6.	Hud/vev/sår	10.	Sosialt/planlegging av utskrivning
3.	Åndedrett/sirkulasjon	7.	Aktivitet/funksjonsstatus	11.	Åndelig/kulturelt/livsstil
4.	Ernæring/væske/elektrolyttbalanse	8.	Smerter/søvn/hvile/velvære	12.	Annet/legedelegerte aktiviteter

FO	NANDA	Sykepleiediagnoser
1	00122	Sensoriske forstyrrelser/persepsjonsforstyrrelser (spesifiser: Syn, hørsel, bevegelse, smak, lukt, følesans)
1	00051	Nedsatt verbal kommunikasjon – spesifiser:
2	00126	Mangelfulle kunnskaper om MS
2	00130	Tankeforstyrrelse –spesifiser
2	00124	Håpløshet - (spesifiser)
2	00153	Risiko for situasjonsbetinget lavt selvbilde – relatert til:
2	00004	Risiko for infeksjon – relatert til
4	00110	Ubalanse i ernæring: Mindre enn kroppsbehovet – spesifiser
5	00016	Forstyrrelse i urineliminasjon – spesifiser
4	00103	Svekket evne til å svelge - spesifiser
2	*ICNP10012610	Kognitiv svikt - spesifiser
5	00014	Avføringsinkontinens
5	00015	Risiko for obstipasjon – relatert til:
6	00047	Risiko for svekket hudkvalitet –relatert til:
7	00108	Mangelfull egenomsorg: personlig hygiene
7	00109	Mangelfull egenomsorg: kle på seg / personlig stell
7	00102	Mangelfull egenomsorg: spising
7	00110	Mangelfull egenomsorg: toalett
7	00088	Nedsatt gangfunksjon – relatert til (spesifiser)
7	00090	Svekket forflytningsevne – (spesifiser)
8	00133	Kronisk smerte – relatert til (spesifiser)
8	00093	Utmattelse (fatigue)– relatert til (spesifiser)
9	00059	Seksuell dysfunksjon
10	0006	Risiko for overbelastning hos omsorgsgiver – relatert til
FO	ICNP	Mål
1		Opplever å bli forstått
2		Har kunnskaper om MS
2		Opplever mestring og kontroll over egen situasjon
2		Bruker mestringsstrategier (spesifiser)
2		Har best mulig livskvalitet
3		Er infeksjonsfri

 Utarbeidet av:
Oslo Universitetssykehus HF

 Fagansvarlig:
Ivana Novoselac

 Verifisert av:
 []

 Godkjent av:
**For fagdirektør, overlege
 Per Kristian Hyldmo**

 Dok.nr:
D53285

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 2 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

4		Har optimal ernæringsstatus – antall kcal og protein per døgn (spesifiser)	
4		Beholder vekt	
5		Opplever kontroll på vannlating	
5		Opplever kontroll på tarmtømming	
6		Bevarer hel hud og slimhinner	
7		Opprettholder dagliglivets aktiviteter (spesifiser)	
7		Opplever livskvalitet (spesifiser)	
7		Ivaretar pasientens behov for personlig hygiene og velvære	
7		Opplever balanse mellom aktivitet og hvile (spesifiser)	
8		Opplever smertelindring: Har NRS (Numeric Rating Scale) <4	
10		Pårørende opplever hjelp og avlastning	
12		Har tverrfaglig oppfølging	
FO	NIC	Sykepleietiltak og forordninger	Frekvens/tid
1	4978	Forbedre kommunikasjon: Nedsatt syn (1)	
		Overvåke tegn til utvikling av synsforstyrrelser: diplopi, tåkesyn, tap av visus, endret fargesyn, øyemotilitetsforstyrrelser (spesifiser)	
		Tilrettelegge omgivelsene (spesifiser)	Alltid
		Kartlegge behov for optiske hjelpemidler (spesifiser)	
		Tilby øyelapp	
1	4976	Forbedre kommunikasjon: Talevansker (10)	
		Lytte oppmerksomt og oppmuntre til å gjenta ord	Alltid
		Avtale tegn for ja og nei (spesifiser)	Eng
		Bruk av kommunikasjonshjelpemidler – (spesifiser)	
		Benytte nonverbal kommunikasjon (spesifiser)	
		Anvende kommunikasjonshjelpemidler (spesifiser)	
2	5602	Undervisning: Sykdomsprosess (5)	
		Kartlegge stemmefunksjon i samarbeid med logoped	
		Hvis pasienten ønsker det, tilby pårørende informasjon	
		Skriftlig informasjon – (spesifiser)	Eng
		Gi informasjon om MS-forbundet	
		Gi informasjon om MS Senteret Hakkadal	Eng
2	*ICNP(10025883)	Vurdere kognisjon (1,2,10)	
		Informere om kognitive MS-symptomer	
		Kartlegge kognitiv funksjon i samråd med ergoterapeut (spesifiser)	
		Observere daglige aktiviteter og gjøremål (spesifiser)	
		Anvende tverrfaglig tilnærming (spesifiser)	
		Anvende kognitive hjelpemidler (spesifiser)	
		Tilstrebe kognisjonsvennlige omgivelser (spesifiser)	
		Innhente komparentopplysninger fra pårørende	
2	5270	Emosjonell støtte (1)	
		Oppmuntre til å uttrykke tanker og følelser	
		Hjelpe til å gjenkjenne følelser som engstelse, sinne og tristhet	
		Være til stede for å ivareta sikkerhet og trygghet	
		Observere tegn på nedstemthet (spesifiser)	
		Tilby pårørende mulighet til å bli med i støttegrupper	
2	5230	Forbedre mestring (2,10)	
		Utarbeide individuell plan (dato)	
		Legge til rette for egne valg (spesifiser)	

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 3 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

		Fremme selvfølelse (spesifiser)	
		Etablere effektive mestringsstrategier (spesifiser)	
4	1100	Håndtering av ernæring (1)	
		Anvende prosedyre: Ernæringscreening	
		Anvende prosedyre: Svelgtest	
		Kartlegge behov for hjelpemidler i matsituasjon (spesifiser)	
		Beregn kaloribehov og type næringsstoffer (spesifiser)	
		Gi antall kalorier og protein per døgn (spesifiser)	
		Tilby ernæringsdrikker og næringstett kost, ønskekost (spesifiser)	
		Tilby konsistenstilpasset mat og drikke (spesifiser)	
		Tilby fortykningsmiddel i væske	
		Sørge for god sittestilling for å optimalisere svelgefunksjon (spesifiser)	
		Veie med følgende intervaller: (spesifiser)	
4	1056	Enteral sondeernæring (1,10)	
		Se prosedyre: Nedlegging av NGS	
		Se prosedyre: Oppstart sondemat	
		Anvend skjema: Ernæringsliste - sondemat	
		Se prosedyre: PEG innleggelse	
		Gi vann før og etter næringstilførsel (spesifiser)	
		Heve hjertebrettet 30 til 45 grader	
5	0610	Behandling ved urininkontinens (1,2,3)	
		Overvåke vannlatingen, inkludert hyppighet, konsistens, lukt, volum og farge	
		Anvende regelmessige toalettider (spesifiser)	
		Anvende bleie eller innlegg (spesifiser)	
		Anvende og gi opplæring i bruk av uridom	
		Tilrettelegge i toalettsituasjon: (spesifiser)	
		Bistå i valg av riktig inkontinensutstyr og hjelpemidler (spesifiser)	
		Veilede og undervise om bekkenbunnstrening	
5	0620	Behandling ved urinretensjon (1,2,3,10)	
		Måle resturin med blærescanner	
		Ta urinstix og urindyrkning	
		Anvend prosedyre: SIK	
		Utføre SIK ved resturin >100 ml og urinretensjon >400ml	
		Observere symptomer for utvikling av urinveisinfeksjon	
		Registrere permanent kateter innlagt dato (spesifiser)	
		Anvend prosedyre: Innleggelse og stell av permanent kateter	
		Anvend prosedyre: Stell av suprapubiskateter	
5	0410	Behandling av avføringsinkontinens (1,2)	
		Anvende bleie eller innlegg (spesifiser)	
		Stelle stomi: (spesifiser)	
5	0450	Behandling av obstipasjon/forstoppelse (1,2)	
		Tilby fiberrikkost og rikelig med væske (spesifiser)	
		Oppmuntre til fysisk aktivitet (spesifiser)	
6	3540	Forebygge trykksår	
		Anvend prosedyre: Trykksår - forebygging	
6	1710	Opptreholde munnhelse	

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 4 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

		Anvend prosedyre: Munnstell	
7	2620	Nevrologisk overvåkning (1,2,10)	
		Overvåke tegn for utvikling av muskelsvakhet, spasmer, pareser, parestesier, svimmelhet, tremor, ataksi (spesifiser)	
		Overvåke tegn til svelgevansker, heshet og dysartri	
7	1800	Egenomsorgsassistanse:	
		Observere evne til uavhengig egenomsorg	
		Kartlegge behov for tilleggsutstyr (spesifiser)	
		Gi støtte til å akseptere avhengighet av hjelp	
		Oppmuntre til å utføre normale hverdagslige aktiviteter etter evne	
7	1806	Egenomsorgsassistanse: Forflytning	
		Kartlegge ressurser (spesifiser)	
		Benytte forflytningsteknikk (spesifiser)	
		Benytte forflytningshjelpemidler (spesifiser)	
		Anvende snuregime (spesifiser)	
8	0180	Regulere energibruk (2, 7, 10)	
		Kartlegge symptomer på fatigue (spesifiser)	
		Oppmuntre til å veksle mellom aktivitet og hvile	
		Planlegge aktiviteter i perioder med mest energi	
		Opprettholde søvn- og våkenhetsyklus (spesifiser)	
		Tilrettelegge omgivelser (spesifiser)	
8	1400	Behandling ved smerte (2,8,9,10)	
		Observere nonverbale tegn på ubehag	
		Samarbeide om å identifisere faktorer som lindrer eller forverrer smerten (spesifiser)	
		Bruke en tverrfaglig tilnærming ved smertehåndtering (spesifiser)	
		Anvende veileder: NRS smerteskåring	
9	5247	Rådgivning før graviditet (4)	
		Gi informasjon om at familieplanlegging, graviditet og amming bør kartlegges og veiledes i samråd med lege	
9	5248	Seksualrådgivning	
		Etablere et terapeutisk forhold basert på tillit og respekt	
		Sørge for skjerming og sikre fortrolighet	
		Oppmuntre pasienten til å verbalisere frykt og til å stille spørsmål	
10	7140	Familiestøtte (2)	
		Identifisere hvem som skal kontaktes og ha informasjon om endringer (spesifiser)	
		Samarbeide med- og inkludere pårørende	
		Støtte pårørende i grensesetting og egenomsorg	
		Anvende retningslinje: Barn som pårørende	
		Gi informasjon om mulige helsetjenestetilbud (spesifiser)	
10	7370	Planlegge utskrivelse	
		Planlegge utreise i samsvar med pårørende (spesifiser)	
12	8100	Henvising	
		Henvise til MS sykepleier (dato)	
		Henvise til ergoterapeut (dato)	

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 5 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: Før fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

		Henvise til fysioterapeut (dato)	
		Henvise til sosionom (dato)	
12	2300	Administrere legemidler	
		Administrere legemiddel for UVI (spesifiser), observere virkning og bivirkning	S forodnet
12	2314	Administrere legemidler: Intravenøst	
		Administrere Solu Medrol, observere virkning og bivirkning Anvend prosedyre: Solu Medrol	S forordn
		Administrere antibiotika, observere virkning og bivirkning	S forordnet

Referanser

- Mygland Å, Ljøstad U. (2016) [Multippel Sklerose. Behandling av MS](#). Kapittel i NevroNEL (Norsk neurologisk forening). Sist oppdatert 09.02.2021.
- Olek MJ, Narayan RM, Frohman EM, Frohman TC. (2019). [Symptom management of multiple sclerosis in adults](#). UpToDate. Waltham, MA.
- Frugård J, Rokne B, Rundhovde Skår A.B, Nortvedt M. 2012. [Blæredysfunksjon hos personer med multippel sklerose](#). I: Sykepleien Forskning;7(2)168-77.
- Helsedirektoratet. (2017). [Familieplanlegging, graviditet og amming og legemidler ved multippel sklerose \(MS\)](#). I: Multippel sklerose – Nasjonal faglig retningslinje. Helsedirektoratet – Sist faglig oppdatert: 30.mai 2017.
- Engelke Z, Pravikoff D. (2017). [Patient Education: Teaching the Patient with Multiple Sclerosis](#). CINAHL Nursing Guide. 2017(10).
- Amatya B, Khan F, Galea M. (2019). [Rehabilitation for people with multiple sclerosis: an overview of Cochrane Reviews](#). Cochrane Database Systematic Review. Cochrane Library. 2019.
- Heine M, van de Port I, Rietberg MB, van Wegen EEH, Kwakkel G. (2015). [Exercise therapy for fatigue in multiple sclerosis](#). Cochrane Database Systematic Review. 2015(9).
- Amatya B, Khan F, La Mantia L, Demetrios M, Wade DT. (2013). [Non pharmacological interventions for spasticity in multiple sclerosis](#). Cochrane Database Systematic Review. 2013(2).
- Amatya B, Young J, Khan F. (2018). [Non-pharmacological interventions for chronic pain in multiple sclerosis](#). Cochrane Database Systematic Review. 2018(12).
- Nasjonal kompetansetjeneste for multippel sklerose. (2020). [Norsk MS-veileder](#). Helse Bergen Haukeland Universitetssjukehus. Sist oppdatert 07.02.2020

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 6 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

Metoderapport for Veiledende Plan (VP): MS

Dato: 21.03.2021

AVGRENSNING OG FORMÅL	
1	<p>Overordnede mål for VP: «Hensikten med VBP-en er å sikre at pasienter med MS får optimal behandling og lindring av sykepleietjenesten i spesialisthelsetjenesten. Bruk av VBP-en skal gi større grad av kontinuitet og lik sykepleie, uavhengig av lokalisasjon og personell som utøver sykepleie til pasienten. Målet er å sikre god og målrettet dokumentasjon og oppfølging av pasienten.»</p> <p>«VBP - MS er en preformulert oversikt over sannsynlige og kunnskapsbaserte sykepleiediagnoser/problemer, mål og tiltak med forordninger for pasientgruppen beskrevet i punkt 3. Ved å bruke VBP-MS i dokumentasjonsarbeidet hos pasienten vil man i større grad sikre at det ikke utelates vesentlige momenter i sykepleiebehandlingen.</p> <p>Hvordan gi best mulig sykepleie til pasienter med MS?»</p>
2	<p>Hvem gjelder VP for (populasjon, pasient): «Pasienter med symptomer på og påvist MS som innlegges på sykehus.»</p>
3	<p>Navn, tittel og arbeidssted på medlemmer av arbeidsgruppen som har utarbeidet VP-en:</p> <p>2021 Lokaltilpasset SSHF: Ivana Novoselac, spesialsykepleier/fagutviklingssykepleier, Nevrologisk sengepost, SSK Planen er i sin helhet overtatt fra OUS e-håndbok. Den var godkjent 21.03.2021. Noen tiltak er fjernet og planen er tilpasset Nevrologisk avdeling, Kristiansand</p> <p>2021: Oslo Universitetssykehus: Frida Krag Brun, fagutviklingssykepleier ved Nevrologisk sengepost, Ullevål. Sandra Lundemo, seksjonsleder ved Nevrologisk sengepost og MS-sykepleier. Janine Botner, sykepleier og tidligere fagutviklingssykepleier ved Nevrologisk sengepost. Har sendt inn PICO-skjema.</p> <p>2016: Den opprinnelige VBP ble utarbeidet av følgende sykepleiere: Trine Marie Lie Arnesen, fagutviklingssykepleier ved Nevrologisk sengepost, Ullevål. Vaiva Deraas Lieblein, sykepleier og masterstudent. Bjørn Alise Vartdal, avdelingssykepleier ved Nevrologisk sengepost, Ullevål.»</p>
INVOLVERING AV INTERESSETER	
4	<p>Synspunkter og preferanser fra målgruppen som VP-en gjelder for: «Utarbeidelse av VBP-MS bygger blant annet på sykepleietjenestens erfaringer og litteratur/dokumentasjon på pasientopplevelser. Ressurspersonene i arbeidsgruppen har lang erfaring med å gi sykepleie til pasienten med Multipel sklerose.»</p>
METODISK NØYAKTIGHET	
5	<p>Systematiske metoder ble benyttet for å søke etter kunnskapsgrunlaget: «Det er blitt gjennomgått litteratur fra bibliotek etter søk fra PICO-skjema. PICO-skjema ble innsendt av tidligere fagutviklingssykepleier. Litteratursøket ble utført av bibliotekar ved medisinsk bibliotek OUS. I revisjonen er det blitt benyttet oppsummert forskning, og systematiske oversikter. Det er i tillegg benyttet nasjonale veiledere. Norsk MS-veileder som er under utarbeidning av Nasjonal kompetansetjeneste i samarbeid med MS-forbundet og helsepersonell med spisskompetanse er blitt benyttet i stor grad. Den ferdigstilte veilederen vil stå ferdig ila høsten 2020. Det er også blitt benyttet Nasjonale faglige retningslinjer for MS utarbeidet av Helsedirektoratet. Litteraturen som er utvalgt er både på engelsk eller skandinavisk språk. I revisjonen er det i mye større grad brukt interne referanser fra OUS sin egen e-håndbok.»</p>
6	<p>Kriterier for utvelgelse av kunnskapsgrunlaget er: Søket er blitt avgrenset til voksne pasienter med Multipel Sklerose. Skandinaviske og engelskspråklige artikler. Det er forsøkt å velge litteratur av nyere årstall.</p>

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 7 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

7	<p>Det fremgår tydelig hvordan anbefalingene henger sammen med kunnskapsgrunnlaget: NIC eller enkeltforordninger som er støttet av innhentet forskning er synliggjort i VBP-en med tallreferanse bak. Referanseliste følger VBP-en. Det er også henvist til flere prosedyrer i e-håndbok til OUS og VAR-nett. Der forskningen har manglet konkrete anbefalinger har arbeidsgruppen basert anbefalingene på klinisk erfaring med MS-pasienter og gode innspill fra erfarne klinikere.</p>
8	<p>Styrker og svakheter ved kunnskapsgrunnlaget: Det er blitt benyttet i stor grad kvantitative studier, men også noen kvalitative. En styrke er at det finnes nasjonale faglige retningslinjer for MS, i tillegg til MS-veilederen. Dette styrker kunnskapsgrunnlaget. En svakhet kan være at noen av artiklene er av eldre dato. Det er blitt forsøkt å begrense søket til 5 år.</p>
9	<p>VP er blitt vurdert internt/eksternt av relevante fagressurser (tittel, navn, arbeidssted): Planen har ikke vært til høring i forbindelse med revidering, da planen er revidert med hensyn til å øke brukervennlighet og for å sikre individualisering. VBP-en er laget i samråd med erfarne MS-sykepleiere med lang erfaring fra Nevrologisk poliklinikk og sengepost.</p>
ANSVAR	
10	<p>Tidsplan og ansvarlige personer for oppdatering av VP-en er: Oppdateres innen 3 år, tidligere ved behov.</p>

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 8 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

DOKUMENTASJON AV SØK FOR VEILENDE BEHANDLINGSPLAN: MS

Til søk for VBP utfører vi søk i de basene som er beskrevet nedenfor, dette etter avtale med Klinisk Dokumentasjon Sykepleie (KDS) - DP Løsning Regional EPJ.

Vi søker i et begrenset antall databaser, de fleste er kilder for oppsummert forskning. I databasene som også inneholder enkeltstudier - PubMed/Medline og SveMed+: I PubMed/Medline vil vi ofte begrense søket til mulige systematiske oversikter/retningslinjer, og i SveMed+ vil vi gjerne begrense søket til artikler publisert i diverse nordiske sykepleietidsskrifter.

Problemstilling	Hvordan gi best mulig sykepleie til MS-pasienter?
Bibliotekar som utførte/veiledet søket:	Marie Isachsen Marie.isachsen@ub.uio.no
Kontaktperson/avd.	Frida Krag Brun frkbru@ous-hf.no
Dato for søk:	14. april 2020 Oppdatering av søk fra 18. juni 2015
Navn VBP	MS - Multipel sklerose

Database/ressurs:	Fagprosedyrer som er lokalt utviklet og godkjent i de enkelte helseforetak (på nettsiden til Helsebiblioteket)
Søkehistorie og treff	Sett gjennom liste Baklofen intratekalt - utprøving og innleggelse Pasientgruppen er i hovedsak barn og voksne med spastisitet grunnet cerebral parese (CP), ervervet hodeskade, spinalskade, dystoni og multipel sklerose (MS).

Database/ressurs:	Nasjonale retningslinjer fra Helsedirektoratet
Søkehistorie:	Sett gjennom liste
Treff:	Multipel sklerose - Nasjonal faglig retningslinje Helsedirektoratet - Sist faglig oppdatert: 30. mai 2017 https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/multipel-sklerose Temasider om MS, med lenker til andre dokumenter: https://www.helsedirektoratet.no/tema/multipel-sklerose

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 9 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

Database/ressurs:	Folkehelseinstituttet - rapporter og trykksaker
Søkehistorie:	Multipel sklerose
Treff:	<p>Sykdomsbegrensende legemidler for behandling av primær progressiv multipel sklerose: En metodevurdering Folkehelseinstituttet - 2020 https://www.fhi.no/publ/2020/sykdomsbegrensende-legemidle-for-behandling https://www.fhi.no/publ/2020/sykdomsbegrensende-legemidle-for-behandling-av-primar-progressiv-multipel-sklerose-en-metodevurdering/av-primar-progressiv-multipel-sklerose-en-metodevurdering/</p> <p>Sykdomsmodifiserende behandling for relapserende remitterende multipel sklerose. Helseøkonomisk evaluering Folkehelseinstituttet - 2019 https://www.fhi.no/publ/2019/sykdomsmodifiserende-behandling-for-relapserende-remitterende-multipel-skl/ https://www.fhi.no/publ/2019/sykdomsmodifiserende-behandling-for-relapserende-remitterende-multipel-skl/relapserende-remitterende-multipel-skl/</p> <p>Sykdomsbegrensende legemidler for behandling av attackpreget multipel sklerose, inkludert rituximab. En metodevurdering Folkehelseinstituttet - 2019 https://www.fhi.no/publ/2019/sykdomsbegrensende-legemidler-for-behandling https://www.fhi.no/publ/2019/sykdomsbegrensende-legemidler-for-behandling-av-attackpreget-multipel-skl/av-attackpreget-multipel-skl/</p> <p>Legemidler ved multipel sklerose Folkehelseinstituttet - 2016 https://www.fhi.no/publ/2016/legemidler-ved-multipel-sklerose/</p> <p>Autolog hematopoietisk stamcelletransplantasjon ved multipel sklerose Folkehelseinstituttet – 2015 https://www.fhi.no/publ/2015/autolog-hematopoietisk-stamcelletransplantasjon-ved-multipel-sklerose/ https://www.fhi.no/publ/2015/autolog-hematopoietisk-stamcelletransplantasjon-ved-multipel-sklerose/stamcelletransplantasjon-ved-multipel-sklerose/</p> <p>Effekt av langtids mekanisk ventilasjon (LTMV) del 1 – nevromuskulær sykdom eller svikt i sentral respirasjonsstyring Kunnskapsenteret - 2012 https://www.fhi.no/publ/2012/effekt-av-langtids-mekanisk-ventilasjon-ltmv-del1 https://www.fhi.no/publ/2012/effekt-av-langtids-mekanisk-ventilasjon-ltmv-del1---nevromuskular-sykdom-e/1---nevromuskular-sykdom-e/</p>

Database/ressurs:	NICE Guidance (UK)
Søkehistorie og treff:	<p>Fulgt stien: NICE Guidance > Conditions and diseases > Neurological conditions > Multiple Sclerosis</p> <p>Fra lenken over plukket ut disse: Multiple sclerosis in adults: management Clinical guideline [CG186] Published date: 08 October 2014 Last updated: 11 November 2019 https://www.nice.org.uk/guidance/cg186</p> <p>Multiple sclerosis Quality standard [QS108] Published date: 14 January 2016</p>

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 10 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	https://www.nice.org.uk/guidance/qs108 Pasientinformasjon: Multiple sclerosis in adults: management NICE: Information for the public – 2016 https://www.nice.org.uk/guidance/cg186/resources/multiple-sclerosis-in-adults-management-pdf-9027366564805
--	--

Database/ressurs:	Helsebibliotekets retningslinjebase
Treff:	<p>Sett gjennom emnegruppene Nevrologi, og Muskel og skjelett Nasjonal kompetansetjeneste for multipel sklerose Norsk MS-veileder - Sist oppdatert 07.02.2020 https://helse-bergen.no/norsk-ms-veileder</p> <p>Multipel sklerose Kapittel i NevroNEL (Norsk nevrologisk forening) - Sist oppdatert: 11.11.2016 https://nevrologi.legehandboka.no/handboken/sykdommer/demyeliniserende-sykdommer/ms/sykdommer/ms/</p> <p>Retningslinjer vedr. MS og korona Kapittel i NevroNEL (Norsk nevrologisk forening) - 2020 https://nevrologi.legehandboka.no/handboken/sykdommer/demyeliniserende-sykdommer/ms-og-covid-19/sykdommer/ms-og-covid-19/</p> <p>Veileder i fysikalsk medisin og rehabilitering, Muskel og skjelettplager Norsk forening for fysikalsk medisin og rehabilitering/ Norsk legeforening - 2018 https://www.helsebiblioteket.no/retningslinjer/fysikalsk-medisin/innholdsfortegnelse (se under «Nevromuskulære sykdommer og spinale skader»)</p> <p>Multipel sklerose Kapittel T6.5.1 i Legemiddelhandboka - Sist endret: 06.03.2018 https://www.legemiddelhandboka.no/T6.5.1/Multipel_sklerose</p>

Database/ressurs:	Socialstyrelsen (Sve) - Nationella riktlinjer
Søkehistorie:	Sett gjennom liste
Treff:	<p>Nationella riktlinjer för multipel skleros (MS) och Parkinsons sjukdom Socialstyrelsen (SE) - 2016 https://www.socialstyrelsen.se/regler-och-riktlinjer/nationella-riktlinjer/slutliga-riktlinjer/nationella-riktlinjer/slutliga-riktlinjer/ms-och-parkinsons-sjukdom/riktlinjer/ms-och-parkinsons-sjukdom/</p>

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 11 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

Database/ressurs:	Sundhedsstyrelsen - Kvalitet og retningslinjer (DK)
Søkehistorie:	Sett gjennom liste
Treff:	<p>Fysioterapi og ergoterapi til voksne med nedsatt funksjonsevne som følge af multipel sklerose – syv udvalgte indsatser Sundhedsstyrelsen (DK) – 2015 http://sundhedsstyrelsen.dk/da/udgivelser/2015/nkr-multipel-sklerose Se også Kapittel 23 Multipel sklerose i: Fysisk trening som behandling - 31 lidelser og risikotilstande Sundhedsstyrelsen (DK) – 2018</p>

Database/ressurs:	Center for kliniske retningslinjer (DK)
Søkehistorie:	Sett gjennom Godkente retningslinjer
Treff:	0

Database/ressurs:	Nursing Reference Center
Søkehistorie og treff:	<p>Søkt i tittelfeltet: Multiple AND sclerosis Avgrenset til publikasjonstypene: Evidence Based Care Sheets, Skills, Quick Lessons og Patient Handouts <i>For å få fulltekstlenkene til å virke: det kan være nødvendig å kopiere og lime inn lenkene inn i nettleserens adressefelt (URL-feltet), istedet for bare å klikke på dem.</i> Evidence Based Care Sheets</p> <p>Multiple Sclerosis: Rehabilitation By: Uribe LM, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, November 9, 2018 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T703768&site=nup-live&scope=site</p> <p>Multiple Sclerosis and Nutrition By: Walsh K, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, February 2, 2018 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T901456&site=nup-live&scope=site</p> <p>Multiple Sclerosis: Palliative Care By: Parks-Chapman J, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, February 2, 2018 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T705027&site=nup-live&scope=site</p> <p>Multiple Sclerosis: Drug Therapy By: Oji O, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, February 2, 2018</p>

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 12 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	<p>http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T703771&site=nup-live&scope=site</p> <p>Multiple Sclerosis: Alternative Therapy By: Schub T, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, February 2, 2018 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T700283&site=nup-live&scope=site</p> <p><u>Skills</u> Patient Education: Teaching the Patient with Multiple Sclerosis By: Engelke Z, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, October 20, 2017 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T706608&site=nup-live&scope=site</p> <p><u>Quick lessons</u> Multiple Sclerosis By: Schub T, Avital O, Pravikoff D, CINAHL Nursing Guide, August 4, 2017 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T700281&site=nup-live&scope=site</p> <p><u>Patient Handouts</u> Multiple Sclerosis -- Adult By: Alan R, Health Library: Evidence-Based Information, September 1, 2019 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=2009866491&site=nup-live&scope=site</p> <p>Multiple Sclerosis -- Child Health Library: Evidence-Based Information, September 1, 2019 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=2010752491&site=nup-live&scope=site</p> <p>Discharge Instructions for Multiple Sclerosis By: Neff DM, Health Library: EvidenceBased Information, September 1, 2018 http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=2010066289&site=nup-live&scope=site</p>
--	---

Database/ressurs:	UpToDate
Søkehistorie:	Multiple sclerosis
Treff:	<p>De 5 øverste har endret tittelen noe siden siste søk (men samme lenke):</p> <p>Clinical presentation, course, and prognosis of multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/96029</p> <p>Evaluation and diagnosis of multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1688</p>

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 13 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	<p>Manifestations of multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1689</p> <p>Disease-modifying treatment of relapsing-remitting multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1687</p> <p>Management of clinically and radiologically isolated syndromes suggestive of multiple sclerosis UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1691</p> <p>Treatment of progressive multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1686</p> <p>Pathogenesis and epidemiology of multiple sclerosis UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/96016</p> <p>Pathogenesis, clinical features, and diagnosis of pediatric multiple sclerosis UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/6229</p> <p>Treatment of acute exacerbations of multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1698</p> <p>Treatment and prognosis of pediatric multiple sclerosis UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/6223</p> <p>Symptom management of multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1690</p> <p>Natalizumab for relapsing-remitting multiple sclerosis in adults UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/1700</p> <p>Patient education: Multiple sclerosis in adults (The Basics) UpToDate. Waltham, MA. http://www.uptodate.com/contents/15821</p>
--	---

Database/ressurs:	Best Practice
Søkehistorie og treff:	Multiple sclerosis Multiple sclerosis BMJ Best Practice https://bestpractice.bmj.com/topics/en-gb/140

Database/ressurs:	The Cochrane Library (søkt i delbasene Cochrane Database of Systematic Reviews, og Cochrane Clinical Answers)
--------------------------	---

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 14 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

Søkehistorie: Treff:	<p>(Multiple AND sclerosis): in Record title</p> <p>2010- Cochrane Database of Systematic Reviews</p> <p>Har utelatt litteratur som omhandler farmakologi</p> <p>Latorraca COC, Martimbianco ALC, Pachito DV, Torloni MR, Pacheco RL, Pereira JG, et al. Palliative care interventions for people with multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2019(10). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD012936.pub2/full</p> <p>Hayes S, Galvin R, Kennedy C, Finlayson M, McGuigan C, Walsh CD, et al. Interventions for preventing falls in people with multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2019(11). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD012475.pub2/full</p> <p>Amatya B, Khan F, Galea M. Rehabilitation for people with multiple sclerosis: an overview of Cochrane Reviews. Cochrane Database Syst Rev. 2019(1). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD012732.pub2/full</p> <p>Köpke S, Solari A, Rahn A, Khan F, Heesen C, Giordano A. Information provision for people with multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2018(10). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD008757.pub3/full</p> <p>Amatya B, Young J, Khan F. Non-pharmacological interventions for chronic pain in multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2018(12). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD012622.pub2/full</p> <p>Rietberg MB, Veerbeek JM, Gosselink R, Kwakkel G, van Wegen EEH. Respiratory muscle training for multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2017(12). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD009424.pub2/full</p> <p>das Nair R, Martin KJ, Lincoln NB. Memory rehabilitation for people with multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2016(3). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD008754.pub3/full</p> <p>Khan F, Amatya B, Kesselring J, Galea M. Telerehabilitation for persons with multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2015(4). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD010508.pub2/full</p> <p>Heine M, van de Port I, Rietberg MB, van Wegen EEH, Kwakkel G. Exercise therapy for fatigue in multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2015(9). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD009956.pub2/full</p> <p>Rosti-Otajärvi EM, Hämäläinen PI. Neuropsychological rehabilitation for multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2014(2). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD009131.pub3/full</p> <p>Amatya B, Khan F, La Mantia L, Demetrios M, Wade DT. Non pharmacological interventions for spasticity in multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2013(2). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD009974.pub2/full</p> <p>Farinotti M, Vacchi L, Simi S, Di Pietrantonj C, Brait L, Filippini G. Dietary interventions for multiple sclerosis. Cochrane Database Syst Rev. 2012(12). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD004192.pub3/full</p> <p>+ en protokoll (ikke ferdig)</p>
---------------------------------------	--

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 15 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	<p>Wendebourg MJ, Pöttgen J, Giordano A, Finlayson M, Heesen C, Köpke S. Patient education for fatigue in people with multiple sclerosis. <i>Cochrane Database Syst Rev.</i> 2019(2). https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD013262/full</p> <p>Cochrane Clinical Answers Can exercise prevent falls in people with multiple sclerosis? Cochrane Clinical Answers – 2020 https://www.cochranelibrary.com/cca/doi/10.1002/cca.2918/full</p> <p>What are the effects of information and communications interventions for people with multiple sclerosis (MS)? <i>Cochrane Clinical Answers</i> – 2019 https://www.cochranelibrary.com/cca/doi/10.1002/cca.2658/full</p> <p>What are the effects of cognitive and psychological interventions for people with multiple sclerosis (MS)? <i>Cochrane Clinical Answers</i> – 2019 https://www.cochranelibrary.com/cca/doi/10.1002/cca.2564/full</p> <p>What are the effects of dietary and physical interventions for people with multiple sclerosis (MS)? <i>Cochrane Clinical Answers</i> – 2019 https://www.cochranelibrary.com/cca/doi/10.1002/cca.2565/full</p>
--	--

Database/ressurs:	<p>PubMed</p> <p>Søk 1 Søkeresultatet nedenfor er avgrenset med PubMeds filter for mulige systematiske oversikter: Systematic[sb] Siste 5 år ("Multiple Sclerosis"[Majr] OR (Multiple Sclerosis[title] NOT medline[sb])) AND "last 5 years"[PDat] AND (english[lang] OR norwegian[lang] OR swedish[lang] OR danish[lang]) AND (systematic[sb] OR (systematic[title] AND review[title]) OR meta-analysis[title] OR metaanalysis[title])</p> <p>Søket gjenfinner 477 artikler pr. 14 april, mange av disse omhandler medikamentell behandling/årsaker til MS.</p> <p>Her har jeg plukket ut noen eksempler på mulig relevante artikler fra det totale treffallet på 477: 108 artikler (utelatt Cochrane Reviews - se disse i basen over). Hvis dere vil se alle 477: kopier og lim inn søkestrategien inn i søkeboksen til PubMed https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?otool=inouolib <i>For lettere gjennomgang av artiklene: under søkeboksen, «Sorted by» - velg gjerne «Most Recent» i stedet for Best Match, velg samme sted 200 «per page» i stedet for 10.</i></p> <p>Søk 2: Hvis vi fjerner avgrensingen til mulige systematiske oversikter, så blir treffallet stort - nesten 14 000 artikler siste 5 år.</p> <p>Foreløpig nøyer jeg meg med å lenke til et utvalg av artiklene som:</p> <ul style="list-style-type: none"> omhandler sykepleie: 38 artikler - sykepleie
--------------------------	--

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 16 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	har norske forfattere/handler om Norge: 30 "norske" artikler
--	--

Database/ressurs:	SveMed+
Søkehistorie og treff:	<p>Mesh: Multiple sclerosis Publisert: 2015-2020 Gjenfinner bl.a disse:</p> <p>Hoff JM, Dhayalan M, Midelfart A, Tharaldsen AR, Bö L. Synsproblemer ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2019;139(11):1065-8. https://tidsskriftet.no/2019/06/klinisk-oversikt/synsproblemer-ved-multipelhttps://tidsskriftet.no/2019/06/klinisk-oversikt/synsproblemer-ved-multipel-sklerose</p> <p>Dybesland AR, Normann B. Group physiotherapy targeting core stability and balance in individuals with multiple sclerosis. 'Movement analyses and individualisations: potent change-making tools'. European Journal of Physiotherapy. 2019;21(2):98-106. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21679169.2018.1496473</p> <p>Varhaug KN, Vedeler CA, Tzoulis C, Bindoff LA. Multipel sklerose - en mitokondriemediert sykdom? Tidsskr Nor Laegeforen. 2017;137(4):284-7. https://tidsskriftet.no/2017/02/oversiktsartikkel/multipel-sklerose-enhttps://tidsskriftet.no/2017/02/oversiktsartikkel/multipel-sklerose-en-mitokondriemediert-sykdom</p> <p>Qin P. Selvmordsrisiko hos personer med somatiske lidelser. Suicidologi. 2017;22(1):12-7. https://journals.uio.no/index.php/suicidologi/article/view/4680</p> <p>Nilsen G. Norsk-russisk sykehussamarbeid om MS. Sykepleien. 2017;105(2):50-2. https://sykepleien.no/forskning/2017/01/norsk-russisk-sykehussamarbeid-omhttps://sykepleien.no/forskning/2017/01/norsk-russisk-sykehussamarbeid-om-msms</p> <p>Mauseth T, Berge LS, Ullaland K, Litland A. Nettilbud for barn og unge med MSsyk forelder. Sykepleien. 2017;105(e-64424):1-11. https://sykepleien.no/forskning/2017/12/nettilbud-barn-og-unge-med-ms-sykhttps://sykepleien.no/forskning/2017/12/nettilbud-barn-og-unge-med-ms-syk-forelderforelder</p>

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 17 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	<p>Moen SM, Harbo HF, Sowa P, Celius EG, Nygaard GO, Beyer MK. MRundersøkelser ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2016;136(16):1373-6. https://tidsskriftet.no/2016/09/kronikk/mr-undersokelser-ved-multipel-sklerose</p> <p>Debatt: Nielsen BE. Re: MR-undersøkelser ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2016;136(19). Nielsen BE. Re: MR-undersøkelser ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2016;136(20).</p> <p>Holmøy T, Torkildsen Ö. Familieplanlegging, graviditet og amming ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2016;136(20):1726-9. https://tidsskriftet.no/2016/11/klinisk-oversikt/familieplanlegging-graviditet-og-ammings-ved-multipel-sklerose</p> <p>Debatt: Holmøy T, Torkildsen Ö. Re: Familieplanlegging, graviditet og amming ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2017;137(4):259. Holmsen ST, Havnen GC, Nordmo E, Nordeng H, Spigset O. Re: Familieplanlegging, graviditet og amming ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2017;137(1):9.</p> <p>Löken-Amsrud KI, Lossius A, Torkildsen Ö, Holmøy T. Miljøets betydning ved multipel sklerose. Tidsskr Nor Laegeforen. 2015;135(9):856-60. https://tidsskriftet.no/2015/05/oversiktsartikkel/miljoets-betydning-ved-multipel-sklerose</p> <p>Søket i 2015: Living with multiple sclerosis: The impact of chronic illness Wenneberg, Stig; Isaksson, Ann-Kristin Vård i Norden 2014;34(3)23-7 http://njn.sagepub.com/content/34/3/23</p> <p>Treningsgruppe for MS-pasienter Refsnes, Kari Anne Fysioterapeuten 2014;81(8)28-9 http://fysioterapeuten.no/Fag-og-vitenskap/Fagartikler/Treningsgruppe-for-MS</p> <p>Ability or disability - design for whom? Brodersen, Sösser; Lindegaard, Hanne Scandinavian Journal of Disability Research 2014;16(3)267-79</p> <p>Silent, invisible and unacknowledged: experiences of young caregivers of single parents diagnosed with multiple sclerosis Bjorgvinsdottir, Katrin; Halldorsdottir, Sigridur Scandinavian Journal of Caring Sciences 2014;28(1)38-48 http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/scs.12030/abstract</p> <p>The first 10 years with multiple sclerosis: the longitudinal course of daily functioning Beckerman, Heleen; Kempen, Jiska C E; Knol, Dirk L; Polman, Chris H;</p>
--	---

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 18 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

	<p>Lankhorst, Gustaaf J; de Groot, Vincent Journal of Rehabilitation Medicine 2013;45(1)68-75 http://www.medicaljournals.se/jrm/content/?doi=10.2340/16501977-1079</p> <p>Cognitive behavioural therapy in multiple sclerosis: a randomized controlled pilot study of acceptance and commitment therapy. Nordin, Linda; Rorsman, Ia Journal of Rehabilitation Medicine 2012;44(1)87-90 http://www.medicaljournals.se/jrm/content/?doi=10.2340/16501977-0898</p> <p>Blaeredysfunksjon hos personer med multipel sklerose Frugåed, Jannicke; Rokne, Berit; Skår, Anne Britt Rundhovde; Nortvedt, Monica Sykepleien Forskning 2012;7(2)168-77 http://sykepleien.no/forskning/2012/06/blaeredysfunksjon-hos-personer-med-multipel-sklerosemultipel-sklerose</p> <p>Improving the quality of life for multiple sclerosis patients using the nurse-based home visiting model Akkus, Yeliz; Akdemir, Nuran Scandinavian Journal of Caring Sciences 2012;26(2)295-303 http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1471-6712.2011.00933.x/abstract</p> <p>Pasienttilfredshet ved rehabilitering av pasienter med multipel skleroseHolmøy, Trygve; Hanssen, Kjersti Traeland; Beiske, Antonie G Tidsskrift for Den Norske Laegeforening 2012;132(5)523-5 http://dx.doi.org/10.4045/tidsskr.11.1043</p> <p>Arbejdsfastholdelse trods kognitive problemer Petersen, Ida; Seidelin, Mette; Vroomen, Denice Ergoterapeuten (Köbenhavn) 2012;72(2)38-9 http://viewer.zmags.com/publication/fc0fd62a#/fc0fd62a/38</p> <p>Cost of walking, exertional dyspnoea and fatigue in individuals with multiple sclerosis not requiring assistive devices Franceschini, Marco; Rampello, Anais; Bovolenta, Federica; Marino, Aiello; Tzani, Panagiota; Chetta, Alfredo Journal of Rehabilitation Medicine 2010;42(8)719-23 http://medicaljournals.se/jrm/content/?doi=10.2340/16501977-0600</p>
--	--

		Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS			Side: 19 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

PICO-skjema til utarbeidelse av veiledende behandlingsplaner (VBP) i OUS

Navn VBP	MS – multipel sklerose
Skjema nummer	
Kontaktperson (er)	Janine Botner
Epost	janbot@ous-hf.no

Problemstilling formuleres som et presist spørsmål
Hvordan gi best mulig sykepleie til MS-pasienter?

Patient/problem Hvilke pasienter/tilstand/ sykdom dreier det seg om?	MS-pasienter
Intervention Hvilken intervensjon/ eksposisjon dreier det seg om?	Sykepleie Kognitive forandringer Eliminasjon Ernæring Gangfunksjon Trykksår Endret seksualfunksjon Smerte
Comparison Hva sammenlignes intervensjonen med?	
Outcome Hvilke resultat/effekter er av interesse?	Opprettholde tilfredsstillende ernæring Håndtere eliminasjonsproblemer Unngå trykksår Opplever livskvalitet Næringsbehov er dekket

Hva slags type spørsmål er dette?	Er det aktuelt med søk i Lovdata etter relevante lover og forskrifter?
☐ Diagnose ☐ Etiologi ☐ Erfaringer ☐ Diagnose ☒ Effekt av tiltak	☐ Ja ☐ Nei

Hvilke søkeord er aktuelle for å dekke problemstillingen? Bruk om mulig engelske ord, og pass på å få med alle synonymer. Del opp søkeordene etter hva som gjelder/beskriver pasienten, intervensjonen/eksposisjonen, sammenligningen og utfallet.	
P Person/pasient/problem	Multiple sclerosis (MS)
I Intervensjon/eksposisjon	Nurs* Patient care planning Nutrition Urinary problems Spasticity Changes in sexual function Pain

 SØRLANDET SYKEHUS	Veiledende behandlingsplan for sykepleiepraksis: MS				Side: 20 Av: 20
Dokument-id: I.3.10.2-40	Utarbeidet av: Oslo Universitetssykehus HF	Fagansvarlig: Ivana Novoselac	Godkjent dato: 21.03.2021	Godkjent av: For fagdirektør, overlege Per Kristian Hyldmo	Revisjon: 2.02

Foretaksnivå/Generelle fagprosedyrer/Veiledende behandlingsplaner/Veiledende behandlingsplaner - kunnskapsbaserte SSHF

C Evt. sammenligning	
O Resultat/utfall	Well-being Quality of life